

UKRAINE LAB

PLAYING POLYPHONY
OF SOCIETY. EXPLORING
EUROPEAN IDENTITY
.....
results of clusters' work

ПОЛІФОНІЯ АКТИВІЗМУ
ДОСЛІДЖЕННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОСТІ
.....
результати роботи
класстерів

19.-22.09.2016 / Berlin

Supported by:

Federal Foreign Office

Robert Bosch **Stiftung**

Operated by:

Within the scope of:

MitOst

Local partners:

Berliner Landeszentrale
für politische Bildung

UKRAINE EMBASSY IN
GERMANY

Berlin

ZK/U
Zentrum für Kunst und Urbanistik

REPORTER
OHNE GRENZEN
FÜR INFORMATIONSFREIHEIT

Київський діалог
Kiewer Gespräche

Europäischer Austausch
European Exchange

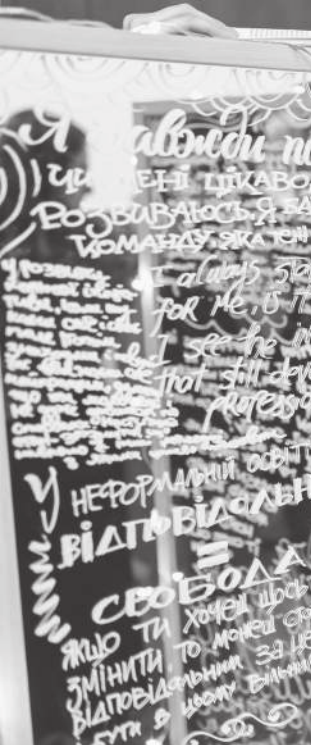
Ukrainischer
Kinoklub
Berlin

PRAVO
Berlin Group for
Human Rights in Ukraine

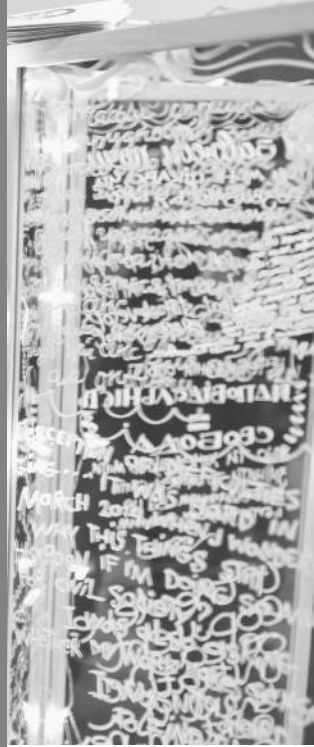
Active
Youkraine

DEUTSCH-
UKRAINSCHES
AKADEMISCHES
GESELLSCHAFT
The UKRAINE Network

ПОЛІФОНІЯ В ОСВІТІ: НОВІ ПІДХО- ДИ У ФОРМАЛЬНІЙ ТА НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ДЛЯ РІЗНО- МАНІТНОГО СУСПІЛЬСТВА

POLYPHONY IN EDUCATION: NEW APPROACHES IN FORMAL AND NON- FORMAL EDUCATION FOR A DIVERSE SOCIETY

.....

ЕКСПЕРТИ / ФАСИЛИТАТОРИ:

Олена Бобровська (Красноярськ, Росія)
з "Інтерри" та Наталія Трамбовецька
(Кременчук, Україна) з "Іншої освіти"

.....

.....

EXPERTS / FACILITATORS:

Elena Bobrovskaya (Krasnoyarsk, Russia)
from "Interra" and Natalia Trambovetska
(Kremenchuk, Ukraine) from "Insha Osvita".

.....

Під час роботи кластера учасники відві-
дали наступні організації:

**1/ Берлінська агенція політичної
освіти**

*ТЕМА: Система політичної освіти в
Німеччині*

**2/ Quartiermanagement
Schöneberger Norden (Community
Center)**

During the work of the cluster
participants attended the following
organization:

**1/ Berlin agency of political
education**

*TOPIC: System of political education in
Germany*

2/ Quartiermanagement

ТЕМА: Освітні проекти для розвитку місцевої спільноти, трансекторний підхід та розвиток освітньої стратегії для району

3/ Kulturlabor Trial&Error e. V.

ТЕМА: Неформальна та інформальна освіта у сфері сталого розвитку та культури споживання, багатокультурна спільнота Нойкьольна

Нільс Ціммерманн презентував посібник **«Динаміка різноманіття. Як реалізувати потенціал різноманіття під час тренінгу»**. Учасники та учасниці кластера розібрали конкретні методики, як можна працювати з різноманіттям в освіті та які підходи можна застосовувати.

Учасники та учасниці обмінялися власними підходами та інструментами, обговорили, які їхні переваги та виклики, як ці практики можна покращувати та розповсюджувати далі.

Зокрема, йшлося про програми Erasmus+, міжнародне співробітництво, ХАБ (відкритий простір для розвитку учнів) у школі №25 міста Луцька, дистанційну освіту та e-learning, квести та симуляційні ігри, політдіяльнісну гру, «Територію розвитку» від АХАЛАР, освіту в різноманітних просторах, впровадження тренінгових і фасілітаційних методів і технологій у навчання викладачів.

Під час відкритого простору відбулася дискусія на тему «Освіта в суспільстві різноманіття: тенденції, виклики, шанси». Ось основні тези дискусії:

Schöneberger Norden (Community Centre)

TOPIC: Educational projects for development of local community, trans-sectoral approach and the development of educational strategies for the region

3/ Kulturlabor Trial&Error e. V.

TOPIC: Non-formal and informal education for sustainable development and consumption culture in the multicultural community of Neukölln.

Nils Zimmermann presented the handbook **“Dynamics of diversity. How to implement potential of diversity during trainings”**. Participants of the cluster discussed precise methods of how it's possible to work with diversity in the society and which approaches can be used. Participants shared their personal approaches and instruments, discussed the strengths and challenges, as well as how these practices can be improved and spread around.

In particular, we talked about such programmes as Erasmus+, international cooperation, HUB (open space for the students development) in the school №25 (Lutsk), distance education and e-learning, quests and simulation games, political game “Territory for development” from АНАЛАР, education in different spaces, implementation of facilitative methods and technologies in the education of educators.

During an open segment, there was a discussion on the topic of «Education in the diverse society:

ЯКІ ПОТРЕБИ СУСПІЛЬСТВА РІЗНОМАНІТТЯ?

Трансляція різноманіття, донесення його до кожного члена суспільства, усвідомлення цієї реальності; усвідомлення більшістю прав людини та демократичних принципів/цінностей; розвиток культури діалогу та співпраці; вміння чути інших членів суспільства, але й відстоювати свої інтереси; баланс між конкурентністю та солідарністю в суспільстві і в освітніх системах; рівний доступ (до освіти та інших сфер діяльності) для різних соціальних груп, наявність шансів; свобода самовираження (для себе та інших).

ЯК ОСВІТА МАЄ РЕАГУВАТИ НА ЦІ ПОТРЕБИ?

Давати учаснику освітнього процесу (ОП) простір для вільного розвитку; фокусуватися на змісті, не допускати перекосу в бік форми або формальностей (для прикладу, затяжні дискусії «А якого кольору має бути шкільна форма?»); підтримувати учасників ОП у знаходженні та підтримці своєї індивідуальності серед інших індивідуальностей; готувати кадри з відповідними ціннісними установками; проживати цінності прав людини в ОП; звільнити вчителя від зайвої бюрократії, дати свободу для творчості та виявлення різноманіття; підвищувати інклюзивність (по здоров'ю, соціальній групі, успішності тощо); оновлення формальної освітньої системи (передусім, оновлення кадрів, вливання «свіжої крові» – агентів змін).

trends, challenges, chances». Here are the main points of the discussion:

WHAT ARE THE NEEDS OF DIVERSE SOCIETY?

Broadcasting of diversity, bringing it to every member of society, awareness about this reality; awareness about human rights and democratic values; development of the culture of dialogue and cooperation; the ability to hear and listen to other members of society, but also to defend personal interests; balance between competitiveness and solidarity in society and in education systems; equal access (to education and other areas) for various social groups, the availability of chances; freedom of expression (for oneself and for others).

HOW SHOULD EDUCATION RESPOND TO THESE NEEDS?

Giving participants in the educational process (EP) space for free development; focusing on content, avoiding bias toward the forms or formalities (for example, the protracted debate «What should be the colour of the school uniform?»); supporting EP participants in finding and maintaining their identity among other individuals; training professionals with the respective value principles; live by the values of human rights in the EP; releasing teachers from excessive bureaucracy, giving freedom for creativity and diversity; increasing the Inclusion (in health, social group, success, etc.); updating formal educational system (especially by involving new content, infusion of «fresh blood» - agents of change).

Особисті результати, що винесли для себе учасники та учасниці кластера:

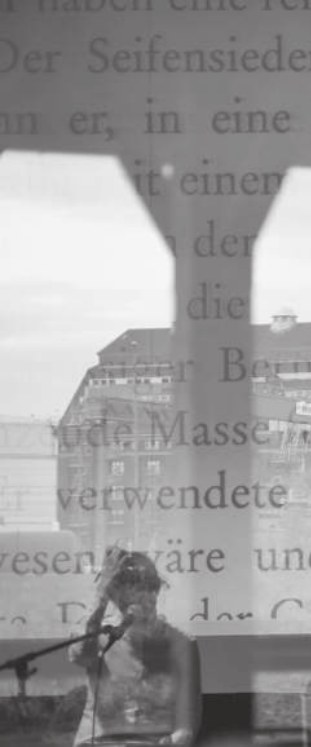
- Бачення майбутнього за відкритими форматами.
- Конкретні партнерства. Зокрема, у сфері в напрямку співпраці освіти і культури, роботи з молоддю.
- Енергію до залучення інших фахівців.
- Намір впроваджувати методи неформальної освіти у вищу школу та педагогічні університети.
- Бажання більше експериментувати з форматами, знаходити нестандартні перетини.
- Віра у свої сили – ін'єкція оптимізму.
- Бажання здобувати більше компетенцій у сфері освіти.
- Розуміння, що рухаємося в одному напрямку.
- Розуміння надрізноманіття в освіті.
- Відкриття, що є багато практиків, людей, що готові ділитися досвідом.
- Конкретні контакти для подальшої співпраці (у тому числі з іншими кластерами)
- Розуміння, що зараз дуже актуально, просто необхідно вкладати в кадри, як у сфері формальної, так і у сфері неформальної освіти, оскільки потрібні агенти змін

Personal results, which cluster participants carried out for themselves:

- The vision for the future through open formats;
- New partnerships;
- Working with youth, particularly in the field of educational and cultural cooperation;
- Energy to attract other professionals;
- The aim to introduce methods of non-formal education in high schools and pedagogical universities;
- The desire to experiment with more formats, to find innovative intersections;
- Believing in themselves - an "injection" of optimism;
- The desire to acquire more competences in the field of education;
- Understanding that we move in one direction;
- Understanding of diversity in education;
- The discovery that there are many specialists, people who are willing to share their experience;
- Specific contacts for further collaboration (also from other clusters).

Understanding that it is necessary to invest in staff, both in formal and non-formal education as the agents of change are needed.

ПОЛІФОНІЯ В КУЛЬ-
ТУРІ: КУЛЬТУРНІ
ІННОВАЦІЇ ТА
ПРОВОКАЦІЇ ДЛЯ
ГАРМОНІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА

POLYPHONY IN
CULTURE: CULTURAL
INNOVATIONS AND
PROVOCATIONS FOR
A HARMONIOUS
SOCIETY

.....
ЕКСПЕРТИ / ФАСИЛІТАТОРИ:

*Ольга Коцька (Берлін, Німеччина) з "ТАН-
ДЕМ Україна" та Ярослав Мінкін (Луганськ
– Івано-Франківськ, Україна) зі "СТАНу".*

.....

.....
EXPERTS / FACILITATORS:

*Olga Kotska (Berlin, Germany) from TANDEM
Ukraine and Yaroslav Minkin (Ivano-
Frankivsk, Ukraine) from STAN.*

.....

Культурний кластер форуму Ukraine Lab об'єднав близько 20 представників та представниць громадських організацій, державних установ та незалежних активісток/ів культури з України, країн ЄС та Мексики.

Метою роботи кластера було запропонувати новий досвід у сфері культурної дипломатії учасникам та учасницям, які є визнаними фахівцями своєї справи, багаті роки працюють у сфері культури та

The cultural cluster of the UkraineLab forum united approximately 20 representatives from community organizations, government establishments and independent activists from the field of culture in Ukraine, EU and Mexico. The aim of the cluster work was to provide participants with a new experience in the field of cultural diplomacy, even those who already are professionals in their fields, work in culture for many years

мають різноманітний досвід у сфері культурного менеджменту й управління проектами.

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ БЛОК

Робота Культурного кластера розпочалася з інтеграційної частини, в якій учасники/ці знайомились одні з одними на особистому рівні. Через низку інтерактивних вправ («доміно», «дві правди й одна брехня», професійний speed dating), учасники будували міжособистісні зв'язки та укріплювали мережу Ukraine Lab.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Інформаційна частина кластера складалася з презентацій «Культурна дипломатія як інструмент формування іміджу держави» (Оля Коцька), «Кампанії та акції прямої дії на захисті суспільних інтересів» (Ярослав Мінкін) та обговорення шляхів ведення культурної дипломатії на міжнародному, державному, (між)регіональному та локальному рівнях. Під час дискусій у форматі world café учасники та учасниці з України та з-за кордону ділилися практичним досвідом міжнародної співпраці. Імідж України було обрано як спеціальний кейс для аналізу: яким його бачать мешканці України, з одного боку, та іноземці й українська діаспора, з іншого.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Підсумком роботи Культурного кластера стала розробка й впровадження акції культурної дипломатії. В Міжнародний День Миру (21 вересня),

and have diverse experience in cultural management and project management.

INTEGRATION PART

The work of cultural cluster begun from integrating processes in which the participants got acquainted with each other on the personal level. During number of interactive exercises (“domino”, “two truths one lie”, professional speed dating), the participants built interpersonal relationships and strengthened the UkraineLab network.

INFORMATIONAL PART

Informational part of the cluster included two presentations - “Cultural diplomacy as an instrument of creating an image for the country” by Olya Kotcka, “Campaigns and actions for protecting social interests” by Yaroslav Minkin - and discussion about the ways of managing cultural diplomacy on international, national, (inter)regional and local levels. During the discussion in the world café format participants from Ukraine and abroad were sharing their practical experience of international collaboration. Image of Ukraine was chosen as a special case for research: how do locals see it on the one hand and foreigners and Ukrainian diaspora on the other.

PRACTICAL PART

The practical result of the cultural cluster was development and implementation of cultural

на Потсдамській площі, біля уламків Берлінської стіни, відбулася акція на підтримку діалогу та примирення. Акція складалася з трьох частин та була спрямована на те, щоб показати плюралізм думок та комплексну ситуацію в Україні (анексія Криму, збройний конфлікт на Донбасі, але разом з тим повсякденне життя 42 мільйонів осіб, з яких майже 2 мільйони – внутрішньо переміщені).

Основна частина інтервенції в публічному просторі відбулась у форматі «Живої бібліотеки». Учасники акції мали великі картонні таблички з особистими запрошеннями до перехожих запитати про ситуацію в Україні. Написи говорили: «I am from Luhansk, ask me...», «I have been working in Donbas, ask me... », «I am Ukrainian mother to-be, ask me...», «I am Ukrainian filmmaker, ask me...» тощо. Учасники намагалися розповідати мешканцям та гостям Берліну власні історії, крізь призму яких люди мали можливість більше дізнатися про те, якою Україна є сьогодні.

Інша група учасників створила особливий дискусійний майданчик в центрі метушливої Потсдамської площі, неподалік від залишків Берлінської стіни, де пропонувала перехожим поговорити про те, як вони розуміють мир (світовий та особистий/внутрішній). В результаті інтервенції на асфальті з'явилася велика мапа України, намальована крейдою, де перехожі писали побажання миру Україні різними мовами. Окрім того, на найбільш активних мешканців, що долучалися до акції, чекала інтерактивна гра на знання базових

diplomacy action. On the International Peace Day (September 21st) on the Potsdamer Platz, near the remains of Berlin wall, the action was held aiming to support dialogue and reconciliation. It consisted of three parts and the goal was to show pluralism of thoughts and the complex situation in Ukraine (annexation of Crimea, armed conflict in Donbas and along with that, an everyday life of 42 million people, of which almost 2 million are internally displaced).

The main part of interventions in public space was held in the «Live Library» format. The participants had large cardboard signs with a personal invitation to passers-by to ask about the situation in Ukraine. Some examples of the signs: «I am from Luhansk, ask me ...», «I have been working in Donbas, ask me ...», «I am Ukrainian mother-to-be, ask me ...», «I am Ukrainian filmmaker, ask me ... » and so on. The participants tried to tell Berlin's residents and visitors their personal stories in a way that people could learn more about what it is like in Ukraine at the moment.

Another group of the participants created a discussion platform in the centre of bustling Potsdamer Platz, near the remains of the Berlin Wall, where passers-by could talk about their understanding of peace (global and personal/internal). As a result of intervention a large map of Ukraine appeared on the sidewalk where people could write their wishes for

фактів про українське суспільство. З'ясувалося, що мешканці Берліна впевнені, що Україна є частиною ЄС, при цьому не можуть повірити в те, що Кличко став мером міста Київ.

Робота кластера завершилась оцінкою спільно проведених півтора дня. Одним із найбільш поширених відгуків було твердження про те, що участь у публічній події було виходом із «зони комфорту» для багатьох учасників. Однак саме це допомогло їм отримати новий практичний досвід взаємодії з дуже різною аудиторією, імпровізувати та діяти тактично, дізнатись щось нове про особисті риси, а також подивитись на Україну крізь призму людей, яких ми зустріли цього дня на площі.

ВИДЕОФІКСАЦІЯ ПОДІЇ:

https://www.youtube.com/watch?v=cvVPgM05g_8

peace in different languages. In addition, the most active residents introduced to the action, took part in the interactive game which tested their knowledge of basic facts about Ukrainian society. It turned out that the residents of Berlin are confident that Ukraine is part of the EU, thus cannot believe that Klitschko was the mayor of Kyiv.

The work of the cluster finished up with an evaluation. One of the most common reviews was an assertion that participation in public events was a step out of the «comfort zone» for many participants. However, it helped them gain new practical experience with a very different audience, improvise and act tactically, discover something new about their personal attributes and look at Ukraine from the perspective of the people we met that day in the area.

VIDEO OF THE EVENT CAN BE FOUND here:

https://www.youtube.com/watch?v=cvVPgM05g_8

ПОЛІФОНІЯ В
СУСПІЛЬСТВІ:
ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУ-
МЕНТИ ДЛЯ ДІАЛО-
ГУ ТА ІНТЕГРАЦІЇ НА
ТЛІ (ВИМУШЕНОЇ)
МІГРАЦІЇ

POLYPHONY IN
SOCIETY: ACTIVE
DEVELOPMENT OF
EFFECTIVE TOOLS
FOR DIALOGUE AND
INTEGRATION UNDER
THE CIRCUMSTANCES
OF (FORCED)
MIGRATION

.....
ЕКСПЕРТИ / ФАСИЛІТАТОРИ:

Теона Далакішвілі (Тбілісі, Грузія) з Creative Cafe і Анастасія Максимова (Берлін, Німеччина) з Initiative Mittel- und Osteuropa e.V.

.....

ДЕНЬ 1

Змістовні підсумки та динаміка:

Протягом цих півтора дня учасники разом з модераторами мали дуже цікаву мандрівку, досліджуючи, як це – будувати суспільство довіри, відкрите для всіх. Мережування та обмін досвідом були обрані як головна рамка, так само як і навчальні візити й виступи гостей спікерів. Протягом цього часу був відкритий пул для пропозицій та

.....
EXPERTS / FACILITATORS:

Teona Dalakishvili (Tbilisi, Georgia) from Creative Cafe and Anastasiya Maksimova (Berlin, Germany) from "Initiative Mittel- und Osteuropa e.V.

.....

DAY 1

Results and dynamics:

During that day and a half, the participants together with moderators had a wonderful journey researching how is it possible to build an open society for everyone based on trust and mutual understanding. Networking and exchange of experience were chosen as the main points, but there were also field trips and talks from the guest speakers.

участі в одному з воркшопів, щоб встановити групову розмову чи просто спостерігати процес групи, який сам по собі вже продемонстрував, наскільки складним може бути процес взаємного розуміння

Ми розпочали з обміну думками щодо того, чи потрібно професіоналізувати активізм та які є досвіди, порівнюючи Україну, Польщу та Німеччину. Оскільки всі члени групи мали, що сказати на цю тему, розмова виявилася живою та змістовною. Ось деякі з точок зору:

ХЕШТЕГИ ОЧІКУВАНЬ:

#inspiration
#motivation
#partners
#new ankles
#success stories
#fuck up stories (failures)
#workshops

1. Я підтримую професіоналізацію активізму.

- *Проти – тому що це звучить, як професіоналізація доброти. Так – є активні люди навколо мене, які є активістами, але дуже поганими спеціалістами. Чи непрофесіонали не є активістами? – Це вимагає професіоналізму.*
- *Я – за професіоналізм у будь-якій сфері, але активізм є політичною позицією.*

2. Чи має бути оплачуваною робота неурядових організацій?

- *Я гадаю, що можу працювати без зарплатні, бо можу собі це дозволити.*

During that time, the pool was open for suggestions and anyone could participate in one of the workshops – in order to establish a group conversation - or just observe the group's work. Even the latter has very well demonstrated how difficult the process of mutual understanding can be.

We started with an exchange of opinions on whether it makes sense to professionalize activism and what different experiences we have when we compare Ukraine, Poland and Germany. Since all members of the group had something to say on this subject, the conversation was lively and informative. Here are some perspectives:

HASHTAG OF EXPECTATIONS:

#inspiration #motivation
#partners #newangles
#successtories
#fuckupstories(failures)
#workshops

1. I support professionalization of activism.

- *I am against because it sounds like professionalization just for the sake of it.*
- *I'm for it because there are active people around me who are activists, but at the same time bad specialists.*
- *Does it mean that amateurs cannot be activists? It requires some kind of professionalism, too.*
- *I am for professionalism in any field, but activism is a political space.*

2. Should work for NGOs be paid?

- *I think that I can work without a salary because I can afford it.*

- Якщо це робота, тобі мають заплатити, просто бути активістом – це інше.
- Ми маємо визначити: чи йдеться лише про гроші? Чи про почуття того, що твоя діяльність є визнаною?
- Волонтерство закінчується одного дня...
- Має бути згода та готовність платити за сталу роботу.

3. Чи мають керівники громадських організацій проходити тренінги з управління?

- Це визначає твоє ставлення до професіоналізму та якості.
- Для кожної людини є вимоги й вона отримує зарплатню відповідно до них.
- Є потреба мати базові знання.
- Що більше ми кваліфіковані, то більше волонтерів ми маємо.

ДЕНЬ 2

Одним з головних інтересів кластера було більше дізнатися про заняття та проекти учасників, ми створили коло і дізналися про #Name #organization #What I came with #What I need #What is my fail story (success story)

Фліпчарти – за посиланням:
<https://www.facebook.com/media/set/?set=oa.1745506672366311&type=1>

Це відкрило простір для співпраці та підняло кілька «гарячих тем». Відповідно до інтересів групи, почали працювати дві малі групи:

- If it's a job, then you have to be paid. It's completely different thing to be just an activist.
- We have to determine whether it is only about money or is it the feeling that your work is recognized?
- Volunteering ends one day...
- There must be consent and willingness to pay for a stable job.

3. Do leaders of community

- organizations have to go through the management training?
- This is determined by your attitude to professionalism and quality.
- Each person has specific requirements and is paid accordingly.
- There is a need to have basic knowledge.
- The more skilled we are, the more volunteers we have.

DAY 2

One of the main interests of the cluster was to learn more about knowledge and projects of participants, we created a circle and learned about #Name #organization #WhatIcamewith #WhatIneed #Whatismyfailstory(success story)

Flipcharts can be found here:
<https://www.facebook.com/media/set/?set=oa.1745506672366311&type=1>

This opened the space for cooperation and raised some “hot topics”. According to interests of the participants, we split into two small groups:

ТЕМА #1:

«Очікування великої хвилі мігрантів з Росії до України в найближчому майбутньому». Німецьким, українським та угорським учасникам було доволі цікаво дослідити можливість дуже великої кількості мігрантів з Росії до України та стратегію, як Україна може працювати з цим. Головні напрямки були: як виміряти статистично кількість мігрантів та яка динаміка міграції.

ТЕМА #2:

Презентація інструменту «Дерево рішень з елементами стимуляційної гри». Учасники мали змогу спробувати цю нову комбінацію, показану нашими колегами з Польщі. Спроби дійти спільного рішення щодо будівництва нової мечеті – група була поставлена в ситуацію, коли потрібно було бачити її очима іншої людини, і доходити спільних рішень. Після короткого підсумку учасники отримали деякі тренерські підказки: що важливо мати на увазі, фасилітуючи такі справи.

Одним із ключових моментів був також обід разом з біженцями в гостях у місцевої ініціативи «Meet and Eat» – учасники побачили, як подібні ініціативи працюють в Берліні. В одній з місцевих церков двічі на тиждень місцеві разом з біженцями з Сирії та Пакистану готують їжу та споживають її разом, проводять час разом та обмінюються культурно, будують дружні зв'язки. Цей візит був плідним і для душі, і для тіла!

TOPIC # 1:

«Waiting for the big wave of migration from Russia to Ukraine in the near future.» German, Ukrainian and Hungarian participants were quite interested in exploring the possibility of a very large number of migrants coming from Russia to Ukraine and strategy on how Ukraine can work with this. The main areas were: how to statistically measure number of migrants and what are dynamics of migration.

TOPIC # 2:

Presentation Tool «Decision Tree with elements of a simulation game». The participants had the opportunity to try this new combination shown by our colleagues from Poland. Attempts to reach a joint decision on the construction of new mosques - the group was put in a situation when one had to see through the eyes of another person and reach a consensus. After a short conclusion, participants were given some coaching tips: what's important to keep in mind while facilitating such exercises.

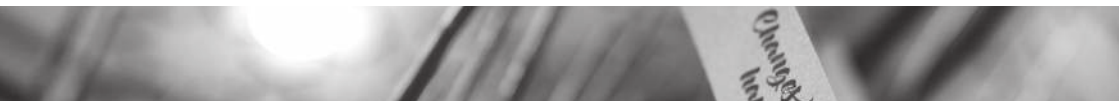
One of the key points was the common lunch together with refugees visiting the local initiative «Meet and Eat» - participants saw such initiatives work in Berlin. Twice a week, in one of the local churches, locals together with refugees from Syria and Pakistan prepare meals and eat together, spend time and share culture, build friendships. The visit was fruitful for both soul and body!

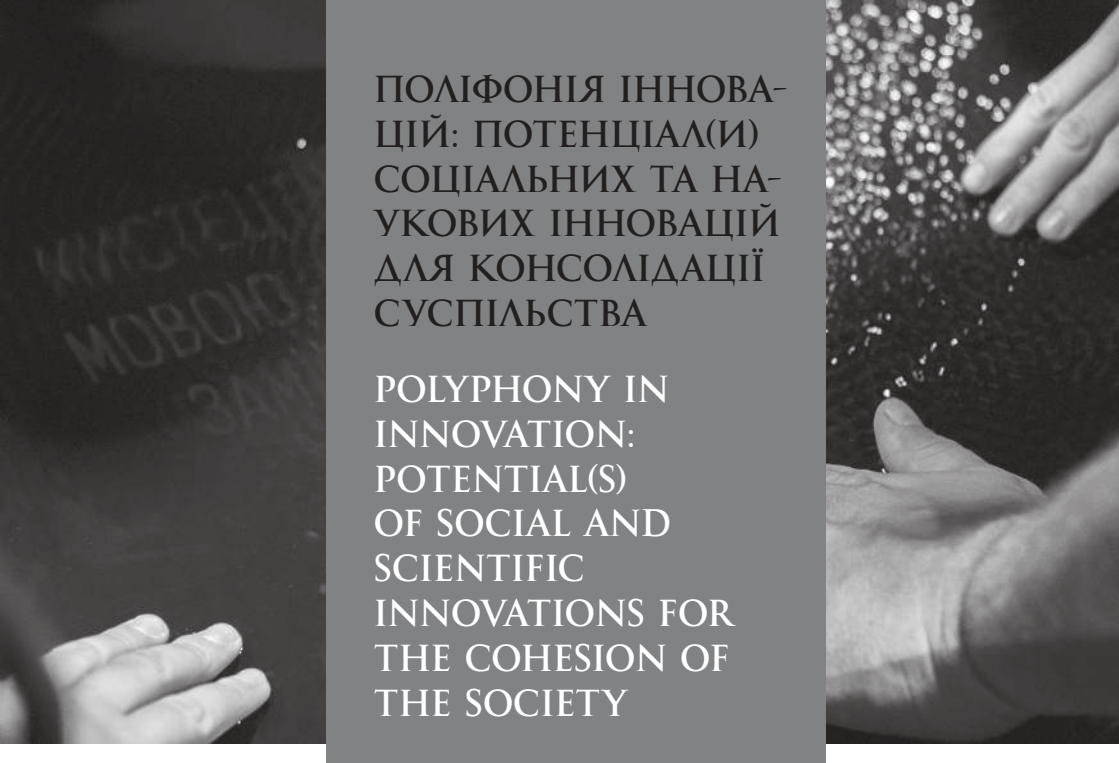
Після обіду до нас завітав гостьовий спікер Мігануш Магарян, автор Teachsurfing Platform, яка тепер також працює з біженцями: пропонує місцевим шанс навчитися чомусь від них у їхньому середовищі та навпаки (<https://www.teachsurfing.org/#/landing>). Це був важливий момент для кластера – виникло усвідомлення того, що біженці та вимушені переселенці можуть зробити ефективний внесок та допомогти розвивати місцеву спільноту.

Нарешті, ми мали презентацію від фасилітаторів діалогів з України і спробували коло з використанням інструменту діалогу. На завершальному колі всі учасники поділилися своїми думками та емоціями, які виникли протягом роботи кластера, і отримали можливість бути почутими та відрефлектованими іншими учасниками. Це була дуже важлива частина роботи, й вона лишила намір заглибитися в цей інструмент.

After the lunch, we had the guest speaker - Mihanush Maharyan, author of the Teachsurfing Platform, which now also works with refugees: offers locals a chance to learn something from refugees in their environment and vice versa (<https://www.teachsurfing.org/#/landing>). It was an important moment for the cluster - there was a realization of the fact that refugees and IDPs can make an effective contribution and help develop local community.

Finally, we had the presentation from dialogue facilitators from Ukraine and tried team-building exercises in a circle using the instrument of dialogue. During the final round, all participants have shared their thoughts and emotions that appeared during the work of the cluster and had the possibility to be heard and get feedback from other participants. It was a very important part of the work and it encouraged us to go deeper into that instrument.

ПОЛІФОНІЯ ІННОВАЦІЙ: ПОТЕНЦІАЛ(И) СОЦІАЛЬНИХ ТА НАУКОВИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

POLYPHONY IN INNOVATION: POTENTIAL(S) OF SOCIAL AND SCIENTIFIC INNOVATIONS FOR THE COHESION OF THE SOCIETY

ЕКСПЕРТИ / ФАСИЛІТАТОРИ:

Валерія Шварц-Грьогер (Берлін, Німеччина та Кишинів, Молдова) з "EcoVisio" і Аліна Токмиленко (Івано-Франківськ, Україна), з "23 ресторани".

EXPERTS / FACILITATORS:

Valeria Valeria Șvarț-Gröger (Berlin, Germany and Kishinau, Moldova) from "EcoVisio" and Alina Tokmylenko (Ivano-Frankivsk, Ukraine), from 23 restaurants.

Фліпчарт та фотографії робочого процесу можна знайти тут:

https://www.dropbox.com/sh/ubr2qo5pgk3nj72/AADANIdl5Ur9k_FQdEqHSGbra?dl=0

Flipcharts and pictures of the working process can be found here:

https://www.dropbox.com/sh/ubr2qo5pgk3nj72/AADANIdl5Ur9k_FQdEqHSGbra?dl=0

ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ: УКРАЇНСЬКІ СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ В ДІЇ

PANEL DISCUSSION: UKRAINIAN SOCIAL INNOVATION IN ACTION

Анна Пашинська

Платформа «Тепле місто»

Anna Pashinsky

Platform «Teple Misto»

Анна Уварова

благодійна крамниця «Ласка»

Тарас Грицюк

Хата-майстерня

Олександр Славський

Impact Hub Odessa

ЕКСПРЕС-ПРЕЗЕНТАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ

- *Валерія Шварц-Грьорер: Foodsharing and Foodsaving, Fairphone*
- *Матяя Рот – Open Plot project*
- *Дарина Подолян – Інновації, Уличная Мебель, Семеренко Хаб*
- *Марина Коновальчук – Методи креативності*
- *Галина Онишко - Walnut Bakery - Горихова Хата*
- *Анна Пашинська - Katai (Катай) Sorgfabrik, Home Sharing Project*
- *Володимир Дехтяренко – Інновації в науці – Гідрогенова енергія*
- *Ліва Дударева – Metasitu – The city of Mariupoli shrinking*
- *Софі (Impact Hub) – Ініціатив учасників Impact Hub: (Imagine Cargo, Kalkbreite, Eating Disorder Jourvie App, Kiezbett, Impact Lab, Ashoka, Einhorn, Impact Lab)*
- *Oleksandra's List - <https://goo.gl/naEsaU>*

КОРОТКІ НАВЧАЛЬНІ ВІЗИТИ ДО МІСЦЕВИХ ВЗІРЦІВ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ:

- *Prinzessinengarten*
- *Original Unverpackt*
- *MadaMe (Social Cafe with Kiezbett)*
- *Quartiermeister*

Anna Uvarova

Charity shop «Laska»

Taras Hrytsiuk

Khata Maysternia

Alexander Slavskii

Impact Hub Odessa

EXPRESS PRESENTATION OF INNOVATIVE SOCIAL INITIATIVES

- *Valeria Schwarz-Groger: Foodsharing and Foodsaving, Fairphone*
- *Matia Roth - Open Plot project*
- *Darina Podolyan - Innovations, Street furniture, Semerenko Hub*
- *Konovalchuk Marina - Methods of Creativity*
- *Galina Onyshko - Walnut Bakery*
- *Anna Pashinsky - Katai (CATA) Sorgfabrik, Home Sharing Project*
- *Vladimir Dehtyarenko - Innovations in science - hydrogen energy*
- *Liva Dudareva - Metasitu - The city of Mariupoli shrinking*
- *Sophie (Impact Hub) - Initiatives of Impact Hub Berlin members: (Imagine Cargo, Kalkbreite, Eating Disorder Jourvie App, Kiezbett, Impact Lab, Ashoka, Einhorn, Impact Lab)*
- *Oleksandra's List - <https://goo.gl/naEsaU>*

SHORT STUDY VISITS TO LOCAL MODELS OF SOCIAL INNOVATION:

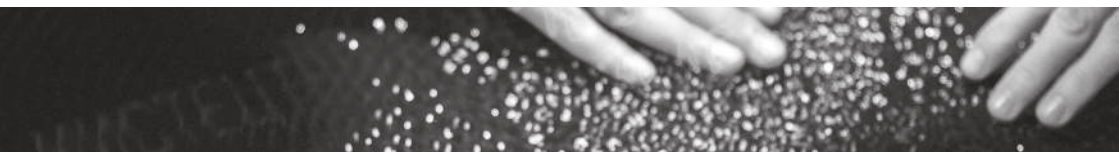
- *Prinzessinengarten*
- *Original Unverpackt*
- *MadaMe (Social Cafe with Kiezbett)*
- *Quartiermeister*

ДУМКИ ТА ЗАПИТАННЯ, З ЯКИМИ МИ ВИРУШИЛИ ДО СНУ:

- Соціальні інновації в Україні та Німеччині дуже відрізняються, але мають і щось спільне: це пристрасть, з якою люди прагнуть вирішувати проблеми та давати імпульс до змін;
- Майбутнє належить продуктам та сервісам, які створюють «імпакт» та вирішують локальні соціальні питання (solve social products);
- Нам потрібно більше підходів, що об'єднують;
- Наскільки соціальні інноватори відкриті до взаємної підтримки та співпраці, чи коли вони бачать одні одних як конкурентів;
- Комунікація та діалог повинні стати невіддільними частинами життя соціальних інноваторів;
- Низький економічний розвиток та бідність є великою можливістю та шансом для розвитку інновацій;
- Коли закінчуються соціальні інновації/підприємництво і починаються інновації в ім'я інновацій та моди? Коли лише ніша заможніших може собі дозволити надзвичайно коштовні продукти...
- Деколи соціальні інноватори думають надто далеко від їхнього щоденного оточення. Можливо, ми маємо почати з наших районів, створювати зв'язки, та імпульс до розвитку в них.

THOUGHTS AND QUESTIONS WITH WHICH WE WENT TO SLEEP:

- Social Innovations in Ukraine and Germany are very different but at the same time have something in common: passion with which people tend to solve problems and give impulse to change;
- The future belongs to products and services which have «impact» and solve local social issues;
- We need more approaches to unite;
- Are social innovators open to cooperation and mutual support, or do they see each other as competitors;
- Communication and dialogue should be an integral part of life of social innovators;
- Low economic growth and poverty is a great opportunity for innovations;
- When do social innovations/entrepreneurships for society end and innovations in its own name and fashion begin? When only the niche of affluent can afford extremely expensive products...
- Sometimes social innovators think too far from their everyday surroundings. Perhaps we should start with our regions, create relationships, and work on their development

ПОЛІФОНІЯ В ПО-
ЛІТИЦІ: ДИСКУРСИ
ЄВРОПЕЙСЬКОСТІ ТА
РОЗМАЇТТЯ В ПОЛІ-
ТИЧНИХ ВІДНОСИ-
НАХ УКРАЇНА-ЄС

POLYPHONY IN
POLITICS: DISCOURSE
OF EUROPEAN
IDENTITY AND
DIVERSITY IN
UKRAINE – EU
POLITICAL RELATIONS

.....
ЕКСПЕРТИ / ФАСИЛІТАТОРИ:

Марта Гавінек-Даргарулія (Варшава, Польща) з "Сусіди 3.0" і "SKORO" та Максим Степанов з Theodor Heuss Kolleg ☒ Колегії імені Теодора Гойса.

.....

Політичний кластер UkraineLab приймало Посольство України в Німеччині. Перший день нашої роботи був змістовно насичений та інтенсивний. Ми розпочали з всеохопного огляду стосунків України та ЄС з 1991 року та з неприкрашеної картинки та рефлексій щодо взаємної зацікавленості та суперечностей з обох сторін (із презентацією Олександра Светлова).

.....
EXPERTS / FACILITATORS:

Marta Gawinek-Dagargulia (Warsaw, Poland) from Neighbours 3.0 and SKORO and Maksim Stepanov from Theodor Heuss Kolleg

.....

The political cluster of the UkraineLab was hosted by the Ukrainian Embassy in Germany. The first day of our work was intense and content efficient. We have started a comprehensive review of relations between Ukraine and the EU since 1991 and unvarnished pictures and reflections on mutual interests and controversy on both sides. Alexandra Svetlova's presentation greatly helped us with that.

Пізніше гостьові спікери з організацій Німецько-російський обмін та Меморіалу Німеччина (Тім Бозе, Маріт Кремер) поділилися з нами своїми враженнями від місії моніторингу прав людини у малих містах та селах на лінії розмежування на Донбасі (Щастя, Станиця Луганська, Авдіївка). Ольга Алтуніна (Політичне об'єднання Самопоміч) говорила про ситуацію у Слов'янську. Ми обговорювали захист демократичних цінностей в озброєних конфліктах та роль різних акторів та міжсекторальної співпраці в цьому. Розмова була сповнена фото, історіями, позитивними прикладами, що дають надію, але також почуття безнадії. Наприклад, російське мовлення й досі повсюдно присутнє, існує напруга між місцевими мешканцями та вимушеними переселенцями, які часто перетинають лінію розмежування для того, щоб отримати соціальні виплати. Важливим завданням є постачати більше безпристрасної інформації про нинішню ситуацію в зоні конфлікту європейським елітам та широкій аудиторії, це допоможе називати речі своїми іменами та зупинити жорстокість.

Ми також ближче поглянули на політичну архітектуру ЄС та обговорили брак демократії в ЄС, орієнтуючи увагу також на спільноти, які можуть бути за допомогою чималих зусиль сформовані державами та громадянами. Ми презентували кілька ініціатив громадянського суспільства, що спрямовані на

Later on, the guest speakers from organizations of German-Russian exchange and Memorial Germany (Tim Bose, Marit Kramer) shared with us their impressions of the human rights monitoring mission in small towns and villages on the boundary line in the Donbas (Schastia, Stanitsa Luganska, Avdiivka). Olga Altunina (political union Samopomich) spoke about the situation in Sloviansk. We discussed the protection of democratic values in armed conflict and roles of different actors and intersectoral cooperation in this. The conversation was full of photos, stories, positive examples that give hope, but also sense of hopelessness. For example, Russian broadcasting is still widely present; there is a tension between locals and IDPs, who often cross the line of separation in order to receive social benefits. The important task is to provide more impartial information about the current situation in the conflict zone to the European elites as well as to the wide audience; it will help to name things as they are and to stop violence.

We also had a closer look on the political architecture of the EU and discussed the lack of democracy in the EU, directing attention to the communities which may be using a lot of effort that can be formed with the help of states and citizens. We presented several civil society initiatives that are aiming at increasing the participation and legitimization of the rule of law in

посилення участі, легітимізації та верховенства права в ЄС. Філіпе С. Енрікес з організації European Federalists презентував інституційну базу ЄС, аби краще пояснити українській аудиторії процес прийняття рішень.

Сучасні виклики процесу реформування в Україні ми обговорити у дуже жвавій, сповненій різних кутів зору, дискусії. Протягом останніх двох з половиною років величезна кількість реформ були проведені ледь не у всіх сферах та гілках політичної влади. Успіх чи поразка певної реформи відносні, та в багатьох випадках сьогодні ще рано судити. Адже впровадження їх розпочалося зовсім недавно. Але, поза сумнівом, такі приклади як нова патрульна поліція, створення Національного антикорупційного бюро, електронна система публічних закупівель ProZorro є важливими доказами, що зміни у кращий бік можливі. Водночас лишається ще чимало «домашньої роботи» в юридичній, медичній, освітній системах. Відкрита комунікація між офіційними особами та громадянами про нові реформи була визначена нами як ключовий фактор, адже без народної підтримки кожна реформа приречена на провал. І нарешті втілення на місцевому рівні є індикатором успіху.

Останній відкритий захід нашого кластера стосувався того, як суспільства в ЄС сприймають Україну та українців, а також, як

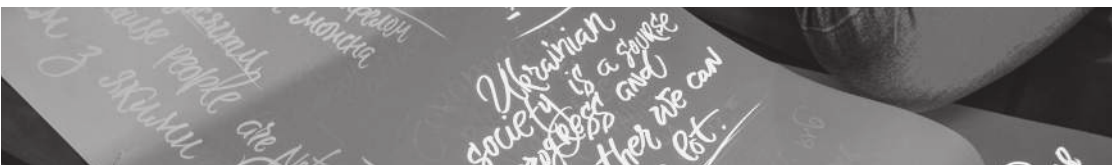
the EU. S. Filipe Henriques from European Federalists organization presented the institutional framework of the EU in order to better explain the decision-making process to the Ukrainian audience.

Modern challenges of the reform process in Ukraine were brought up in a very lively, full of different opinions discussion. Over the past two and a half years, a huge number of reforms were introduced almost in all spheres and branches of political power. The success or failure of a certain reform is relative, and in many cases, it is still too early to judge as their implementation has begun only recently. But, of course, such examples as the new patrol police, the establishment of the National Anti-Corruption Bureau or the electronic system of public procurement ProZorro are important evidence of the fact that changes for the better are possible. At the same time, there is still a lot of «homework» to do in the legal, medical and education systems. Open communication between officials and citizens about the new reform was defined as a key factor because without popular support every reform is doomed to failure. Finally, implementation on the local level is an indicator of success.

The last event of our cluster concerned the question how the society in the EU perceives Ukraine and Ukrainians as well as how media covers topics about Ukraine, Germany and the UK. Who would

теми України висвітлювалися медіями Німеччини та Великобританії. Хто міг подумати, що газета Frankfurter Allgemeine передрукуватиме тексти й цитати російських посадовців щодо ситуації в Україні? Людмила Мельник з Інституту європейської політики та Наталя Тужеляк з Університетського коледжу Лондона презентували конкретні приклади. Протягом дискусії з аудиторією було запропоновано деякі цілі та стратегії, які мали б працювати на створення іміджу України закордоном (поза вишиванками) та обговорено, хто є важливими акторами, які б цей образ формували. Цей процес перебуває у тісному зв'язку з формуванням національної ідентичності всередині України.

have thought that the newspaper Frankfurter Allgemeine will use texts and quotes of Russian officials on the situation in Ukraine? Ludmila Melnyk from the Institute for European Policy and Natalia Tuzhelyak from University College London presented specific examples. During the discussion with the audience, some goals and strategies were offered which could shape the image of Ukraine abroad (outside of embroidery) and discussed who the important actors in this field are. This process is closely connected with the formation of national identity in Ukraine.

ПОЛІФОНІЯ В МЕДІА: УКРАЇНСЬКА ТА ЄВ- РОПЕЙСЬКА ЖУРНА- ЛІСТИКА МІЖ БА- ГАТОГРАННІСТЮ ТА ПРОПАГАНДОЮ

POLYPHONY IN MEDIA: UKRAINIAN AND EUROPEAN JOURNALISM BETWEEN VERSATILITY AND PROPAGANDA

ЕКСПЕРТИ / ФАСИЛІТАТОРИ:

*Наталія Єрьоменко (Чернівці, Україна) з
Roza Collective і Гжегож Шимановські (Бер-
лін, Німеччина), вільний журналіст.*

Від початку Євромайдану та російсько-українського конфлікту медіа перебувають у зоні особливої уваги. Не лише через те, що українські журналісти та медійні активісти відіграли ключову роль в Українській революції, але й через те, що роль дискредитації, дезінформації та пропаганди у підсиленні військового конфлікту дуже широко обговорюється. Важлива річ, що змінилася після Євромайдану – це щораз більше усвідомлення

EXPERTS / FACILITATORS:

*Natalia Yeremenko (Chernivtsi, Ukraine) from
Roza Collective and Grzegorz Szymanowski
(Berlin, Germany), free journalist.*

From the beginning of Euromaidan and Russian-Ukrainian conflict, media are in the area of special attention. Not only because the Ukrainian journalists and media activists played a key role in the Ukrainian revolution, but also because the role of defamation, disinformation and propaganda in strengthening military conflict is widely discussed. Increased awareness of the fact of information censorship in Ukraine is probably

загальної інформаційної ізоляції, – навіть попри короткий сплеск висвітлення в медіа подій 2014 – 2015 років – у якій перебуває Україна.

Цього разу UkraineLab відбувся не в Україні, а в Берліні, в Німеччині, і ми як модератори кластера вирішили надати учасникам можливість дізнатися, як міжнародні ЗМІ та новинні агенції висвітлюють події в Україні і яким є, так би мовити, український дискурс європейських медій сьогодні. Було дуже цікаво отримати сторонній погляд на сучасну медійну ситуацію в Україні від таких організацій як Репортери без кордонів та N-Ost – ці зустрічі стимулювали також деякі дискусії.

ГОЛОВНИМИ ПИТАННЯМИ ПІД ЧАС ДИСКУСІЙ БУЛИ:

1. Емоційність журналістики в Україні: ми є журналістами чи активістами? Як патріотизм впливає на професіоналізм? Якими є стандарти в часи військової агресії?
2. Російський контекст українських ЗМІ: чи має держава його заборонити, чи варто дозволити людям бути «поінформованими» та дійти власних висновків? чи не є заборона контрпродуктивною, чи не знижує вона довіру людей до українських ЗМІ?
3. Медійна грамотність як soft skill для протидії пропаганді: як ми можемо її виховувати?

the most important thing that has changed after the Euromaidan, even though the media coverage of these events were made earnestly.

This time UkraineLab took place not in Ukraine, but in Berlin, Germany, and we as cluster moderators decided to give the participants the opportunity to learn how international media and news agencies cover the events in Ukraine, which is, so to speak, Ukrainian discourse of European media today. It was very interesting to get an outside view of the current media situation in Ukraine from organizations such as Reporters Without Borders and N-Ost - these meetings have stimulated some discussions.

THE MAIN QUESTIONS DURING THE DISCUSSION WERE:

1. Role of emotions in the Ukrainian journalism, are we journalists or activists? How patriotism affects professionalism? What are the standards in times of military aggression?
2. Russian context of Ukrainian media: should the state prohibit it or should people have the opportunity to be «informed» and reach their own conclusions? Is the prohibition counterproductive? Does it undermine people's trust in Ukrainian media?
3. Display literacy as a soft skill to counter propaganda: how can we bring it up?

4. Мова політкоректності: які слова ми використовуємо в ЗМІ? Чи кажемо ми «криза», чи «конфлікт», чи «війна»? Чи використовуємо формулювання «терорист», чи – «сепаратист»? Чи це є завданням демократичних суспільств – шукати відповіді на ці питання в обговореннях? Що ми розуміємо під політичною коректністю та етичним кодексом журналістів?

Після півтора дня робочих зустрічей та дискусій в нас була невеличка оцінювальна сесія. Згідно з відгуками учасниць, їм дуже бракувало взаємодії з іншими кластерами та можливості мати спільний продукт, як-от спільно створена стаття чи пости у соцмережах. Учасниці запропонували, аби в майбутньому кластер медіа висвітлював роботу всіх інших кластерів, поширюючи ідею та контент UkraineLab.

У такий спосіб учасники кластера також могли б змішатися з іншими учасниками та дізнатися про те, чим займаються інші кластери – просто тому, що журналістам подобається дізнаватися про все!

4. The language of political correctness: which words are we using in the media? Do we say «crisis», «conflict» or «war»? Do we use the word «terrorist» or - «separatist»? Whether seeking answers to these questions is a task of democratic societies? What do we mean by political correctness, and code of ethics of journalists?

After a half a day of meetings and discussions, we had a small session of evaluation. According to the participant's feedback, they really felt the lack of the interaction with other clusters and the possibility of having the joint project, such as an article or co-created posts in social networks. Participants suggested that in the future it would be good if media cluster could cover the work of all the other clusters, spreading the idea and content of UkraineLab.

Thus, the cluster members could also communicate with the other participants and learn what the other clusters do - simply because reporters like to know about everything!

.....
dialogue-for-change.org
insha-osvita.org
.....